

مطالبه بر زمین مانده بزرگداشت علامه واعظ چرندابی

آیت الله العظمی حاج شیخ جعفر سبحانی از مراجع عظام تقلید در دیدار اخیر حجت الاسلام آل هاشم، امام جمعه تبریز، با وی در بیاناتی ارزشمند خواستار برگزاری آئین نکوداشتی برای علامه فقیه میرزا عباسقلی چرندابی شدند.

آیت الله العظمی حاج شیخ جعفر سبحانی از مراجع عظام تقلید در دیدار اخیر حجت الاسلام آل هاشم، امام جمعه تبریز، با وی در بیاناتی ارزشمند خواستار برگزاری آئین نکوداشتی برای علامه فقیه میرزا عباسقلی چرندابی شدند.

به گزارش ایرنا، آیت الله العظمی سبحانی در این دیدار تصریح کرد: حاج عباسقلی چرندابی یک انسان خاصی بود، ایشان زودتر از زمان خودشان متولد شده بود، خدمات بسیاری کردند. این مرجع عالیقدر جهان تشیع فرمودند: ایشان واعظ خوبی بود و قلم بسیار قوی در زبان عربی و فارسی داشتند، اگر یک بزرگداشتی در مقام ایشان برگزار شود، بسیار خوب است. ایرنا مرکز تبریز در صدد برآمد که شمه ای از حیات این علامه روحانی و فقیه دانشمند را بازگویی کند؛ علامه میرزا عباسقلی صادقپور وجدی مشهور به واعظ چرندابی، در سال ۱۳۱۵ هجری قمری مطابق با سال ۱۲۷۶ هجری شمسی در شهر تبریز به دنیا آمد.

وی پس از طی دوره طفولیت به فراگیری علوم اسلامی همت گماشت و در محضر آیت‌الله علی شریانی به تحصیل علوم آل محمد (ص) پرداخت؛ در ۱۶ سالگی با پدرش حاج صادق که مردی بی سواد و پاک سرشت بود، به زیارت بیت الله الحرام رفت و پس از بازگشت تحصیل را دنبال نمود. او پیش آیت‌الله میرزا لطفعلی آقا امام جمعه که در علم فلک و ریاضیات قدیمه و اسطرلاب و علوم غریبه تبحر زیادی داشت، به تحصیل هیات و ریاضیات و هلیپ& پرداخت.

مرحوم واعظ چرندابی سطوح مختلف حوزه را نزد اساتیدی چون آیات سید محمد مولانا، اسماعیل فقیه، سید مرتضی خسروشاهی و عالم ربانی حاج میرزا ابراهیم زاده عطاری فراگرفت و در بسیاری از علوم صاحب نظر شد؛ او به علت فراز و نشیب هایی که در زندگی داشت، موفق به تحصیل در مراکز علمی شیعی نشد و فقط در موطن خویش به تحصیل پرداخت.

آن مرحوم در این باره می‌گوید:

39#؛ به علت ناسازگاری روزگار غدار در ادوار تحصیلی خود، نتوانستم به یکی از مراکز علم رهسپار شوم و لیکن شکر خدا را که در زادگاه خود از پا ننشستم تا از خرمن فضل و دانش فضلا و دانشمندان عصر خوشه‌ای چیده و بار توشه‌ای بستم& 39#؛.

**فعالیت های علمی - فرهنگی

علامه واعظ چرندابی در کنار درس و بحث روزانه شروع به تدریس کتاب های حوزوی در سطوح پایین کرد و در حالی که ۲۱ سال از عمرش سپری نشده بود، مدرسه‌ای به اسلوب جدید تاسیس کرد که توجه بزرگان آن روز را به خود جلب نمود.

وی در این خصوص می‌گوید: 39#؛ در سال ۱۳۳۶ قمری مدرسه‌ای به نام 39#؛ ارشاد& 39#؛ در محله 39#؛ راسته کوچه‌ای 39#؛ در محلی که مشهور به 39#؛ دیک باشی& 39#؛ می‌باشد تاسیس کردم که دقت نظر اولیای وقت را بسی جلب می‌کرد. در آن وقت دانشمند محترم جناب آقای حاج میرزا ابوالقاسم خان فیوضات، کفیل معارف و دکتر اعلم الملک سمت ریاست معارف را داشتند، و تشکیلات فرهنگی هنوز در کشور عزیزمان ایران مراحل ابتدایی خود را طی می‌کرد و پس از چندی که دانشمند فقیه میرزا محمد علی خان تربیت ریاست معارف را عهده دار شدند، من از مدرسه ارشاد دست کشیدم و در مدرسه طالبیه در گوشه‌ای خزیمه و مدتی به تدریس علوم متداوله به ویژه ریاضیات قدیمه و منطق اشتغال ورزیدم و از متمولین محصلین اجرت مختصری می‌گرفتم و با آن امرار حیات می‌نمودم. در این اوقات بود که علما و حجج الاسلام وقت، بدین فکر افتادند که مدرسه‌ای تحت نظر خودشان بنام 39#؛ مدرسه سرخاب و شتریان& 39#؛ در حوالی درب سرخاب جنب مسجد شاه تشکیل دهند. بالاخره مرا با اصرار تمام به مدیریت همان مدرسه واداشتند (در حدود ۱۳۴۱ قمری) و چند سال با طرز جدید و مطلوب به خدمات فرهنگی خود ادامه دادم و آیت‌الله فقیه و حجت الاسلام سعید مرحوم آقا میرزا صادق آقا مجتهد و مرجع تقلید - رحمه الله رحمه واسعه - تقدیر شایانی از خدمات و زحماتم به دستخط زیبای خود صادر فرمودند. در این اوان جناب آقای حاج اسماعیل آقا امیرخیزی مدیریت مدرسه متوسطه (دبیرستان فردوسی کنونی) را در کوچه حرمانه به عهده داشتند، پس از چند سال همان مدرسه را نیز ترک گفتم.

** فعالیت های تبلیغی

علامه میرزا عباسقلی واعظ چرندابی بعد از سال 1300 شمسی وارد عرصه وعظ و خطابه شد، در اندک مدتی استعداد خویش را نشان داد و در مجالس مهم شهر به سخنرانی پرداخت.

خطابه‌های وی که بیشتر در موضوعات علمی و تطبیق آن با مسائل علم روز صورت می‌گرفت، سبب جذب جوانان و تحصیل‌کردگان به سوی او شد.

وی در مورد خطابه‌هایش می‌نویسد:

به وعظ و خطابه و تنویر افکار پرداختم، چون خطابه‌های من جنبه علمی داشت و با روح عصر موافق می‌بود، انعکاس و پیشرفت غریبی در میان اهالی شهر خصوصا طبقه فهمیده و محصل پیدا می‌کرد و مدت متمادی بدین خدمت مفتخر بودم.

از فعالیت‌های دیگر معظم له در شهر تبریز، مبارزه با افکار پلید بهائیت بود که کم‌کم رواج پیدا می‌کرد. وی در این زمینه در محافل عمومی و خصوصی به بیان برتری اندیشه‌های ناب محمدی نسبت به بهائیت می‌پرداخت و با دلایل محکم عقاید پوچ آنها را برملا می‌ساخت.

فعالیت‌های مرحوم آیت‌الله واعظ چرندابی در این خصوص به قدری قابل توجه بود که در تشییع جنازه ایشان، خطیب معروف تبریز حاج میرزا حسن ناصرزاده که بر روی صندلی سخن می‌گفت، اظهار کرد: از امشب بهائیت به راحتی می‌خواهند. یعنی به آسودگی به فعالیت خود ادامه می‌دهند.

** ارتباط با دانشمندان اسلامی

فکر پویای میرزا عباسقلی واعظ چرندابی در تالیف و تحقیق و تلاش‌های مدققانه وی در عرصه‌های مختلف علمی موجب شد با بسیاری از شخصیت‌های بزرگ اسلامی ارتباط و مکاتبه علمی داشته باشد و این روابط علمی تا آخر حیاتش باقی ماند.

او در این مورد می‌گوید: در ادوار زندگی با بزرگان علم و دین و ادب روابط علمی داشته و دارم که به ذکر چند شخصیت بزرگ از آنان اکتفا می‌کنم: آیت‌الله شیخ محمد جواد بلاغی، آیت‌الله شیخ محمد حسین آل کاشف‌الغطاء، آیت‌الله سید محسن عاملی و آیت‌الله سید عبدالحسین شرف‌الدین عاملی؛ اخیرا در اثر مطالعات و تتبعات ممتد صحت مزاج و چشمانم را از دست دادم و دیگر در مجالس مهم شهرستان تبریز نمی‌توانم شرکت نمایم، مگر در حال ضرورت، و با فضلا و دانشمندان ممالک اسلامی هنوز روابط علمی برقرار است.

** کتابخانه شخصی

علامه واعظ چرندابی از روزهای نخست طلبگی به فکر تشکیل کتابخانه شخصی افتاد و توانست با تلاش فراوان کتابخانه مهمی تشکیل دهد که در نوع خود بی‌نظیر بود. او در مورد چگونگی تشکیل کتابخانه می‌نویسد:

در سایه ذوق فطری به گردآوری کتب متنوعه مشغول شدم تا در عرض سالیان دراز به یاری خداوند بی‌نیاز موفق به تشکیل کتابخانه‌ای شدم که اکنون تعداد کتب و رسائل و مجلات آن قریب به ۱۰۰۰۰ جلد بالغ می‌شود و بیش از ۳۰ دوره تفسیر قرآن مجید در کتابخانه شخصی موجود است که در طی سالهای متمادی با خون دل جمع‌آوری شده است. کتابخانه ما از کتب مخطوطه نفیسه نادره مقدار کمی و مابقی تماما کسوت طبع را پوشیده‌اند. نوع کتب شامل تفسیر و حدیث و رجال و تاریخ و طب و تشریح و دائره‌المعارف و جغرافیا و کتب علوم عصری و قوامیس و فرهنگ‌های مهم عربی و فارسی و تاریخ ادبیات و کتب ادبیه هر دو زبان و عراق و ترکیه و سوریه و لبنان و مصر و هند و اروپا و غیره طبع و نشر شده‌اند.

مرحوم میرزا عباسقلی واعظ چرندابی در وصیت‌نامه‌اش هم می‌نویسد:

وقتی که اجلم فرا رسید و دیده از جهان فرو بستم، تمام کتاب‌های مخطوطه‌ام را به علاوه کتاب الانساب سمعانی و حدائق‌النجوم که در طی سالیان دراز با خون دل آنها را به دست آورده و در کتابخانه شخصی خود در تبریز جا داده‌ام، به کتابخانه آستان قدس رضوی علیه‌السلام اختصاص و انتقال دهم و البته مراتب را بر خلاف کتب مخطوطه، ثبت و ضبط نمایند که از این ناچیز یادگار باشد و یادی رود که گفته‌اند:

بسی می‌وزد مشک بو بادها

که ما رفته باشیم از یادها.

پس از وفات ایشان در روز ۱۶ مهرماه ۱۳۴۶، ۳۴ نسخه خطی و تعدادی کتاب چاپی با مساعدت آیت‌الله سید محمد هادی میلانی و فرزند آن مرحوم تحویل نمایندگان کتابخانه آستان قدس رضوی شد.

** آثار علمی

علامه میرزا عباسقلی واعظ چرندابی، فردی پرمطالعه، پرکار و شخصیتی کم‌نظیر و مورد قبول در مجامع علمی بود. تعلیقات، پاورقی‌ها و مقدمه‌هایی که بر کتاب‌های مختلف نوشته، نقادانه و محققانه است.

فرزندش حاج محمد صادق پور وحیدی در مورد فعالیت های علمی پدرش می‌نویسد: [39#](#); آن مرحوم در دوران زندگی پرافتخار خود هیچ وقت دست از تحقیق برنداشت، حتی در واپسین حیاتش با وجود ضعف بصر و امراض طاقت فرسا مشغول فعالیت های علمی و دینی خود بود و بعضی مقالات و یادداشت‌ها [39#](#); دوران جوانی خود را به پایمردی و دستگیری این ناچیز تهیه و تنظیم می‌کرد [39#](#); همچنین مقداری از متون مهم اسلامی را به دستخط شریف شان استنساخ کرده و بعضی آن کتب را با نسخ و کتاب‌ها [39#](#); تصحیح نموده [39#](#); اند که فعلا در کتابخانه شخصی آن مرحوم موجود و محفوظ است [39#](#);

برخی از آثار علمی مرحوم چرندابی بدین صورت است:

۱ - مقدمه و تعلیقه بر عظمت حسین بن علی [39#](#); و السلام، تالیف ابوعبدالله زنجانی (فارسی، تبریز، قم، ۱۳۱۴ ش، ۱۲۸۲)

۲ - زندگانی محمد صلی [39#](#); الله [39#](#); و [39#](#); آله [39#](#); و سلم، تالیف مورخ و فیلسوف انگلیسی توماس کارلایل. این کتاب برای بار اول توسط یکی از فضلاء مصری به عربی برگردانده شد و سپس توسط امام ابوعبدالله زنجانی به فارسی ترجمه شد، آنگاه به دلیل اهمیت کتاب مورد توجه آیت [39#](#); الله چرندابی قرار گرفت و معظم له با نگارش مقدمه و تعلیقه بر غنای آن افزود. این کتاب بارها در ایران چاپ شده است.

۳ - ده مقاله در موضوعات متنوعه علمی، تاریخی و دینی. ضمیمه زندگانی محمد صلی [39#](#); الله [39#](#); و سلم.

۴ - تعلیقه بر رساله ذوالقرنین سد یا جوج و ماجوج، نگارش آیت [39#](#); الله سید هبه الدین شهرستانی.

۵ - حاشیه و مقدمه اوائل المقالات فی المذاهب المختارات، تالیف شیخ مفید (عربی، تبریز، ۱۲۶۳ ق، ۱۳۷۱ ق)

۶ - مقدمه و تعلیقه بر اسلام و هیئت، تالیف آیت [39#](#); الله سید هبه الدین شهرستانی (تبریز، ۱۳۴۲ ش)

۷ - ترجمه تاریخ قرآن کریم، تالیف امام ابوعبدالله زنجانی (تبریز، ۱۳۴۱ ش)

مترجم در مقدمه این کتاب می‌نویسد:

به علت ناتوانی جسم و نارسایی چشم نتوانستم مطالبی در موارد لازمه به عنوان تعلیق بر کتاب بیفزایم [39#](#); حالا نزدیک به دو سال است که به مرض روانفرسای دیابت دچار هستم و قریب به دو سال قبل نیز به عللی چند مرض دیگر دامنگیرم شد (اوره خون، فشار خون، آلبومین) امراض چهارگانه روز به روز شدت می‌یافت [39#](#); و حیاتم را کاملا تهدید می‌کرد [39#](#); و چیزی نمانده بود جان به جان آفرین بسپارم و دیده از دیدن جهان فرو بندم

۸ - شرح نهج البلاغه: تالیف علامه ملا صالح (۴ جلد)، با ترجمه مؤلف و تصحیح میرزا علیخان ادیب خلوت.

۹ - مقدمه بر نیچریه یا ناتورالیسم، تالیف سید جمال الدین اسدآبادی (فارسی، تبریز، ۱۳۲۷ ش) ۱۵

وی در مورد برخی دیگر از فعالیت های خویش می‌نویسد:

آیت الله سید عبدالحسین شرف الدین عاملی در جواب پاره [39#](#); ای از سؤالاتی که از آن مرحوم کرده بودم، رساله [39#](#); ای به نام فلسفه المیثاق و الولایه دو بار در لبنان چاپ و انتشار داده اند.

مقالات عربی ناچیز در مجله جلیله و کهنسال العرفان چاپ صیدا - لبنان، و مقالات فارسی غالبا در مجله وزین [39#](#); دعوت اسلامی [39#](#); چاپ کرمانشاهان انتشار یافته است. و اخیرا مقاله مهم [39#](#); السید جمال الدین و ربیان [39#](#); به قلم دانشمند متتبع آقای مرتضی مدرسی چهاردهی در ماهنامه وزین آیین اسلام در این باره می‌نویسد:

[39#](#); یکی از رشته‌ها [39#](#); های تاریک زندگانی سیدجمال الدین، انتقاد او بر سخنرانی ارنست رنان حکیم معروف فرانسوی درباره دیانت پاک اسلامی است، کسانی که در خصوص سید تحقیق نمودند بدین نکته که میرسند با اشاره گذشته و به تفصیل سخن نگفته [39#](#); اند.

دانشمندان بزرگ اسلامی مانند امیر شکیب ارسلان و سید رشید رضا و علامه فقید محمد قزوینی هر چه در خصوص مقاله رنان و سید کاوش کردند، بدست نیاوردند تا به تازگی دانشمند ارجمند آقای واعظ چرندابی که از معارف دانشمندان روحانی مقیم تبریز می‌باشد، ترجمه عربی دو مقاله را بدست آورد. خدا می‌داند که علامه چرندابی تبریزی در تحصیل متن نوشته [39#](#); های این دو حکیم بزرگ شرق و غرب چه زحماتی کشید و چه رنجهایی برد و به همه فضلا و مورخان معاصر نامه [39#](#); ها و پیک [39#](#); ها فرستاد تا به تازگی یک رادمرد هندی بنام استاد دکتر محمد حمیدالله حیدرآبادی مقیم پاریس مؤلف کتاب (مجموعه الوثائق السیاسیه فی العهد النبوی و الخلافه و الراشده) از روزنامه des dibats از فرانسه به عربی ترجمه و نسخه آنرا برای آقای چرندابی تبریزی ارسال داشتند [39#](#);

سرانجام این رادمرد بزرگ روز چهارشنبه ۲۴ اسفند ماه ۱۳۴۵ (سوم ذیحجه الحرام ۱۳۸۶) در ۷۱ سالگی در زادگاه خویش درگذشت. پیکر مطهر ایشان پس از تغسیل و تکفین و تشییع شایسته و اقامه نماز میت به امامت آیت [39#](#); الله حاج سید حسن انگچی در قبرستان عمومی امامیه دفن شد.

رونوشت مزار آیت [39#](#); الله واعظ چرندابی بدین قرار است:

هو الحی الذی لایموت

لازلت تلهج بالتاریخ مجتهدا

حتی رایتك فی التاریخ مکتوبا

آرامگاه علامه کبیر حضرت حجه الاسلام و المسلمین آقای حاج میرزا عباسقلی آقا واعظ چرندابلی قدس سره که در روز
چهارشنبه سوم ذیحجه الحرام ۱۳۸۶ مطابق ۲۴ اسفند ماه ۱۳۴۵ برحمت ایزدی پیوست و در ردیف مفاخر و نوابغ بزرگ
اسلامی در جریده عالم ثبت و ضبط شدند.
لاصوتا الناعی بفقدک انه
یوم علی للرسول عظیم
ان کنت قد غیبت فی جنات البرشی
فالعلم و التوحید فیک مقیم